

Meierovica biedrības diskusijas par valsts kapitālsabiedrību pārvaldību secinājumi 2012.gada 5.decembrī

- Kopš 2010.gada turpinās diskusija par valsts kapitālsabiedrību pārvaldības koncepciju. Meierovica biedrības diskusijas dalībnieki secināja, ka valsts kapitālsabiedrību pārvaldības reforma ir būtiski aizkavējusies, turklāt laika gaitā tā zaudējusi sākotnējo fokusu. No labas idejas attīstījies birokrātisks modelis. Koalīcijai trūkst jebkādas politiskās gribas šo jautājumu sakārtot. Kaut arī 2012.gada maijā Ministru kabinetā pieņemta valsts kapitālsabiedrību pārvaldības koncepcija, nav panākta politiska izšķiršanās par to, kas pārvaldīs konkrētas kapitālsabiedrības. To izvērtēšanas procesā aizvien vairāk dominē resoriskās intereses saglabāt vidējās un lielās kapitālsabiedrības ministriju pārziņā. Politiskā līmenī jābūt skaidri definētiem attiecīgiem kritērijiem, jo ministrijas turēsies pie saviem vēsturiski pārvaldītajiem uzņēmumiem. Turklāt pastāv vēlme paturēt ienesīgos aktīvus, bet atdot problemātiskos.
- Nepieciešams ikgadējs starptautiskai praksei atbilstošs pārskats par valstij piederošajiem aktīviem. Šāds pārskats tika sagatavots par 2010.gadu. Diemžēl nekas neliecina, ka par 2011.gadu un 2012.gadu šāds pārskats tiks sagatavots.
- Ja pastāv būtiska pretestība, reformu iespējams realizēt pakāpeniski. Taktiski nepareizi bijis „atvērt visas frontes”, izstrādājot likumprojektu, kam ir daudzi pretinieki. Informācijas atklātības principus iespējams ieviest, negaidot jauna likuma par kapitālsabiedrību pārvaldību apstiprināšanu Saeimā – ar Ministru kabineta lēmumu. Padomju atjaunošanu un kapitālsabiedrību atalgojuma jautājumus iespējams risināt ar atsevišķiem grozījumiem likumos.
- Valsts kapitālsabiedrībām regulāri jāpublisko pārskati par savu darbību (ceturkšņa, pusgada, gada) piemērojot biržā kotēto uzņēmumu prasības. Jābūt vienai vietnei, kur šo informāciju varētu apskatīt.
- Pētījumi liecina, ka uzņēmumi, kuros ir privātais kapitāls, tiek pārvaldīti profesionālāk, jo tajos darbojas padomes un mazāk vērojama politiska iejaukšanās operacionālu lēmumu pieņemšanā. „Tirajās” valsts kapitālsabiedrībās joprojām bieži vērojama politiska iejaukšanās.
- Svarīgi ir definēt mērķus, kāpēc valstij pieder uzņēmumi. Šobrīd piedāvātas izmaiņas, nosakot divus principus - tirgus nepilnība un stratēģiskas intereses. Jautājums par stratēģisku interesi nav pietiekami definēts, kas rada bažas, jo nevar pieļaut situāciju, kad šo interesi nosaka Ministru kabinets – pakļaujot to konkrēta brīža politiskām ietekmēm. Vai, piemēram, mērķis gūt peļņu būtu uzskatāms par stratēģisku interesi?
- Jāizveido publiski pieejams valsts uzņēmumu saraksts, nodalot tās kapitālsabiedrības, kas pilda tirgus nepilnības un tās, kuras pilda stratēģiski svarīgas funkcijas.
- Ideālā situācijā valstij piederošiem uzņēmumiem būtu jāstrādā uz tādiem pat noteikumiem kā privātām kompānijām, ko regulē Komerclikums. Jānodrošina sistēma, ka valsts uzņēmumi saņem finansējumu no valsts uz vienlīdzīgiem nosacījumiem kā privātās kapitālsabiedrības, jābūt caurspīdīgam un pārskatāmam modelim, kā tiek finansēti sociāli mērķi.
- Jāatjauno valsts kapitālsabiedrību padomes, kuros jāstrādā neatkarīgiem, profesionāliem un kompetentiem padomes locekļiem. Viens valsts sekretārs ilgtermiņā nevar aizstāt profesionālu padomi. Sabiedriskā domas pētījumi liecina, ka sabiedrība neatbalsta padomju atjaunošanu, jo netic profesionālu cilvēku iecelšanai. Padomju atjaunošanas procesā ir jāizslēdz jebkāda aizdomu ēna un politiskā ietekme.
- Valdes un padomes locekļu atlasē jānodrošina maksimāla caurspīdība. Amatpersonu atlasē jāizmanto vienota padomes un valdes locekļu kandidātu datu bāze. Veidojot Nomināciju komiteju atlases organizēšanā, tajā jāiesaista neatkarīgi eksperti, kas attiecīgi izvēlas neatkarīgus, profesionālus valdes un padomes locekļus atbilstoši definētajiem uzņēmuma mērķiem.
- Jāizveido apmācību sistēma gan padomes, gan valdes locekļiem. Labas iestrādes ir Baltijas korporatīvās pārvaldības institūtam.
- Valdei un padomei ir jābūt reālai atbildībai par tās pieņemtajiem lēmumiem, jāatbild par nekompetentiem lēmumiem. Tas nenotiek. Šobrīd ir atšķirība atbildības definējumā salīdzinājumā ar privātajām kapitālsabiedrībām.

- Jāatceļ kārtība, ka padomes locekļi ir valsts amatpersonas, kāda arī bija sākotnējā ideja. Šie ierobežojumi traucē piesaistīt profesionālus privātā sektora cilvēkus.
- Centralizētās pārvaldības institūcijas (CPI) izveidošana ir aizkavējusies. Cerams, ka CPI tiks izveidota 2013.gadā. Pastāv risks, ka tā būs politiski ietekmējama struktūra.
- Jāizvērtē, vai veidojamajai CPI būtu tik ļoti jāietekmē pašvaldību un citu publisko personu rīcība kapitāla daļu pārvaldībā, kā tas paredzēts pirmajā likumprojekta redakcijā. Piedāvātais risinājums rada papildu birokrātiju, kā arī pastāv risks, ka CPI darbiniekiem neatliktu laiks būtisku pamatfunkciju veikšanai attiecībā uz valsts kapitālu.
- Līdzšinējā dividendžu politika ir neefektīva, jo aizlāpa caurumu budžetā valsts noteikto sociālo mērķu sasniegšanai, bet neņem vērā uzņēmumu ilgtermiņa attīstības vajadzības.
- Kapitālsabiedrību pārveides process uz aģentūrām un iestādēm nav skaidrs – ja izslēgs tās no komercreģistra, vai kreditori varēs vērst savas prasības pret valsts budžetu? Jābūt paredzētiem piesardzības pasākumiem.
- Kapitālsabiedrību izvērtēšanas procesā vērojams, ka uzņēmumi mēģina pierādīt, ka ir kapitālsabiedrības, lai gan pēc būtības tādi nav un būtu pārveidojami par publiskām aģentūrām. Viens no iemesliem šādai pretestībai ir esošais Publisko aģentūru likums – gan attiecībā uz budžeta plānošanu, atalgojuma jautājumiem, gan rīcību krīzes situācijās, kur operatīvi nepieciešams pieņemt lēmumus u.c. Šis likums būtu pārskatāms un pielāgojams kā efektīvs starposms pakalpojumu sniegšanai.
- Svarīgs ir atalgojuma jautājums – gan centralizētās pārvaldības institūcijas darbiniekiem, gan kapitālsabiedrību vadībai.
- Svarīgi ir publiskas personas komercdarbības principus attiecināt arī uz kapitālsabiedrību meitas sabiedrībām.